

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.161.2 – 82-1

МАРИНА БАБЕНКО-ЖИРНОВА,
кандидат філологічних наук
(м. Київ)

**Рецепція перехідної доби
у творчості сучасних українських поетів Словаччини**

Стаття присвячена аналізу основних тематико-стилістичних тенденцій у сучасній українській поезії Словаччини. Художнє сприйняття митцями перехідної доби (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) позначене активізацією аксіологічних мотивів, пошуками нових форм творчості. Основними темами цієї поезії є тема гармонійного співіснування людини і природи у сучасному світі, філософські рефлексії над плінністю часу, пошуки свого родового коріння тощо.

Ключові слова: *перехідна доба, українська поезія Словаччини, мотив, образ-символ, тематика, ритмомелодика*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Для глибокого розуміння словацько-українських літературних зв'язків необхідно визнати той факт, що русини-українці східної Словаччини (зокрема, найбільша концентрація їхнього розселення у Пряшівському краї) проживають на цих землях давно, мають сформовану культурну традицію та свою історію. І за низкою наукових доказів, і за самовизначенням митців можемо стверджувати, що ця література не є еміграційною, адже русини-українці є корінним народом цих земель.

Починаючи з ХІХ ст. українська література Словаччини усе більше входить в загальнолітературний контекст країни. Зокрема, вищезазначений період дав світу таких видатних митців як О. Духнович та О. Павлович, які водночас і розвивали свою літературу, і займалися перекладами словацьких поетів. Саме у ХІХ ст. засновується «Пряшівське літературне товариство» та активно розвивається книгодрукування [2, с. 15]. Однак, наступне, ХХ століття було нелегким для розвитку національних літератур, лише у його другій половині відбуваються суттєві зміни, зокрема, після 1956 р., як зазначає український поет і дослідник Юрій Бача, в літературі на перший план виходять митецькі критерії художності. Саме тоді заговорили про потребу вивчення української літератури в контексті літератури Чехословаччини. У 50-ті роки відбулося заснування гуртка

українських письменників та відомого журналу «Дукля», який згодом видавався упродовж всього століття і видається й нині. Двадцяте століття характеризується появою численної кількості нових імен в літературі: Ф. Лазорик, М. Прокіпчак, Ю. Бача, М. Шмайда, Ю. Боролич, В. Гренджа-Донський, Й. Збіглей, С. Макара, Й. Шелепець, І. Мацінський, В. Дацей, Г. Коцур, Є. Бісс, І. Галайда, М. Бобак, Л. Ярмак, М. Няхай, Т. Мурашко, П. Колісник та ін. Сучасну українську літературу Словаччини представляють ті ж імена, важливим і позитивним є той факт, що письменники, чий творчий шлях розпочався у далекі роки ХХ століття, активно працюють і зараз, щоразу видають нові збірки. Будучи на порозі третього тисячоліття, митці воліють творити за покликанням серця, а не під диктовку соціальних обставин. Поезія перехідних епох завжди вбирає у себе тривожну енергетику зламу, у ній наявні посилені філософічність та естетика. Сучасна поетична творчість українських письменників Словаччини є різносторонньою у плані тематики та поетики, вона потребує глибинного літературознавчого дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій... Дослідженню теми української літератури Словаччини та українсько-словацьких літературних зв'язків присвячені праці таких вчених: Ю. Бача, М. Роман, М. Мольнар, Л. Бабота, М. Неврлий, О. Мишанич, А. Червеняк, Ф. Ковач, О. Зілінський, В. Жідліцький та ін., активним дослідником сучасного літературного процесу є Я. Джоґаник.

Формулювання цілей статті... Метою даної розвідки є аналіз основних тематико-стилістичних тенденцій сучасної української поезії Словаччини, розкриття впливу перехідної доби на формування нової літератури.

Виклад основного матеріалу... Сучасні українські поети Словаччини – це покоління митців, чий творчий шлях розпочався у двадцятому столітті і триває зараз, у новій, кардинально іншій епосі. Об'єктом дослідження даної статті є їхня поезія кінця ХХ – початку ХХІ століть. Будь-яка перехідна доба позначена культурно-історичним переворотом, зміною цінностей, кардинальною переорієнтацією думок та настроїв людства відповідно до нових запитів часу. Аналізуючи загальні особливості художнього мислення перехідного часу, В.Силантьєва виділяє такі його фази в мистецтві, як: узагальнення минулого; осміяння і пародіювання віджилого; багатоваріантний синтез; кристалізація моделі перехідного мислення [8, с. 6]. Відповідно до наведеної стадіальності перехідної доби можна визначити вектор руху основних мистецьких тенденцій: **занепад і криза → хаос → синтез і становлення нового**. Загальна атмосфера розгубленості,

певний «дух апокаліпсису» є звичним явищем культурної ситуації перехідного періоду. За визначенням багатьох дослідників, саме у перехідні історичні часи особливо гостро відчувається самотність людини, її певна кволість, відчуженість, нездатність твердо бачити ціль перед собою. Відтак, на першому, деструктивному етапі перехідного часу спостерігається тенденція загального розчарування, зневіри, яка трансформується в іронічне ставлення до дійсності.

В сучасній українській поезії Словаччини вищевказані ознаки переломного періоду проявляються здебільшого у гострих сатиричних віршах. Зокрема, майстром соціально-філософської поетичної сатири є Степан Гостиняк. Для його ідіостилю характерні довгі верлібри, в яких митець висловлює свої погляди на реалії сьогодення. У збірці «Із полону кривих дзеркал» представлені вибрані поезії автора з останніх років. Ліричний герой цієї книги сатирично означає реалії сьогодення як епохи панування несправжнього: «Бігало по світі бідне псевдо..., / не знаходило собі у нім притулку, / скніло-скніло, ледве животіло. / Довго так було. Аж раз відчуло, / що настала тут разюча зміна, / що доба його шалено покохала, / що у нього наростають крила» [5, с. 10]. В поезії автора часто зустрічаються саркастичні роздуми над окупацією світу людини надмірним впливом новітніх технологій, які непомітно проникають у душі і стають своєрідним «телекраном Джорджа Оруелла» для сучасника: «Гепер дигітальна машинерія / наглядає за мною, / фіксує кожен мій крок, / виступає регульовщиком / моїх активностей, / моїх запасів часу, / моїх снів» [5, с. 12].

Слід зазначити, що загалом тема негативного впливу технізованого світу на людей досить часто звучить у сучасній українській поезії Словаччини. Можливо, деякі дослідники і читачі оцінять це як консерватизм, або ж бурчання старшого покоління, однак, не слід робити поспішних висновків. Важливим є той момент, що митці помітили іншу сторону медалі цього явища, а будь-що нове завжди має свої плюси і мінуси. Поети лише акцентують на певній технізації внутрішнього світу сучасної людини, яка стала менше відчувати, співпереживати, яку цілковито поглинув світ самозакоханих «селфі» і мережевого життя. Виразний саркастичний тон звучить у назвах поезій С. Гостиняка: «Спосіб множення законного беззаконня формою геометричної прогресії»; «Підвищення фахового росту спецслужб»; «Нагадування з нагоди коронації чергового придурка»; «Банановим республікам – довічна слава». Об'єктом правдивого і суворого викриття стають політики, судді, що набивають собі кишені, розбещені жінки, підлабузники, бездарні творці. Цікавим є цикл «Нотатки з Абсурдистану», у ньому створено образ прискороеного світу, де люди

поспішають, не знаючи куди, а в жалюгідних методах боротьби за місце під сонцем проявляється їхнє справжнє обличчя: «Вся суть, / усі енергія паразитуючої маси / зводиться лише до того, / щоб якимось способом / добратись до чужого пирога / і взяти енергійну участь / в створюванні правил / для його перерозподілу» [5, с. 71].

Мотив марності надмірно швидкого темпу сучасного життя, в якому розчиняється, тане все вартісне, часто звучить у творчості українських поетів Словаччини. Ліричний герой Іллі Галайди усвідомлює зайвність та безглуздя своїх швидких рухів, цьому розумінню сприяє відверта розмова з мудрою природою: «Червона шипшина / На чорній межі / П'є сонце невинно і каже мені: / Присядь-но, людино / Нервового віку, / Та пий тут зі мною / Ковші золоті / До завтра...Бо завтра / Священний неспокій / Тебе поведе, / Мов старого пророка, / В дороги далекі... / А в небі пливуть чорнокрилі лелеки» [4, с. 64].

Цікавим є той факт, що поезія українських митців Словаччини відрізняється від творчості їхніх колег з України. На тлі новомодних тенденцій постмодернізму вона більше тяжіє до класичного стилю як у змістових акцентах, так і в ритмомелодиці. Тим не менш, сучасні літературні тенденції проявляються у її формі та змісті. Так, наприклад, лірика Марусі Няхай представляє цілком модерний художній погляд із зануренням в особистий світ поетичних фантазій, із присутністю образу-символу міста в творчості. Те саме можемо сказати і про поезію Йосифа Збіглей. Митець вдається до філософських рефлексій, надаючи перевагу верлібрам. Тематико-стилістичне коло його творчості становлять рефлексії надплинністю часу, над пошуками сутності речей, над нелегкою долею України [6].

Висновки... Сучасний український літературний процес у Словаччині представлений різноманітними тематико-стилістичними напрямками. Ключовими темами у творчості митців є пошуки гармонійного співіснування людини та природи у занадто технізованому світі, розкриття глибини особистих, інтимних переживань, роздуми над проблемами національної самосвідомості, над відчуттям родового коріння, філософські рефлексії над пришвидшеним темпом сучасного світу. Поезії митців представлені здебільшого класичною ритмомелодикою, але також даються взнаки численні експерименти з формою (верлібри Й. Збіглей та М. Няхай, поетичні мініатюри М. Бобака, поезії в прозі П. Колісника). Неоднозначність перехідної доби (помежів'я ХХ–ХХІ ст.) дарує митцям нове натхнення і формує нові сторінки в історії української літератури Словаччини.

Список використаних джерел і літератури:

1. Babotova, L'ubica. Vybrane kapitoly z ukrajinskej literatury = [Вибрані праці про українську літературу]. Literatura Rusinov-Ukrajincov od 19. storočia: monographia / L'. Babotova; Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Presoviensis. - Prešov:[s.n.], 2009. 152 с. Текст словац. та укр. мовами.
2. Бача Ю. З історії української літератури Закарпаття та Чехо-Словаччини – Prešov: Filozoficka fakulta v Prešove Prešovska univerzita, 1998. – 277 с. / Acta facultatis philosophicae Universitatis Presoviensis).
3. Бобак М. Бути птахом: поезії. – Ужгород: Видавництво О. Гаркуші, 2013. – 60 с.
4. Галайда І. Спалахи. – Братіслава, 1974. – 83 с.
5. Гостиняк С. Визволення із полону кривих дзеркал. Спілка українських письменників Словаччини, Пряшів, 2011. – 177 с.
6. Збіглей Йосиф. Дикі тури в украденій країні. Пряшів: видавництво ЦУПЕР, 2013. – 55 с.
7. Колісник Прокіп. Чисниця. Пряшів, grafotlač Prešov, 2001. – 168с.
8. Силантьева В. Художнє мислення перехідного часу (російська література і живопис кінця XIX – початку XX ст.): Автореф. дис. ... д-ра філол. н. / В. Силантьева. – К., 2002. – 36 с.

References:

1. Babotova, L'ubica. Vybrane kapitoly z ukrajinskej literatury = [Вибрані праці про українську літературу]. Literatura Rusinov-Ukrajincov od 19. storočia: monographia / L'. Babotova; Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Presoviensis. – Prešov:[s.n.],2009. – 152 с.
2. Bacha Y. Z istorii ukrajinskoji literatury Zakarpattia ta Chekhoslovachchynu - Prešov: Filozoficka fakulta v Prešove Prešovska univerzita, 1998. - 277 s. / Acta facultatis philosophicae Universitatis Presoviensis).
3. Bobak M. Buty ptakhom: poezii. – Uzhhorod: Vydavnytstvo O. Harkushi, 2013. – 60 s.
4. Halaida I. Spalaky. – Bratislava, 1974. – 83 s.
5. Hostyniak S. Vyzvolennia z polonu kryvykh dzerkal. – Spilka ukrainskykh pysmennykiv Slovachchynu, Prešov, 2011. – 177 s.
6. Zbihlei J. Dyki tury v ukradenii kraini, Prešov, Vydavnyctvo CUPER, 2013. – 55 s.
7. Kolisnyk P. Chysnytsia. Prešov, grafotlač Prešov, 2001. – 168 s.
8. Sylantieva V. Khudozhnie myslennia perekhidnoho chasu (rosiiska literatura i zhyvopys kintsia XIX – pochatku XX st.): Avtoref...dys..d-ra filol. n. – K., 2002. – 36s.

Summary

Maryna Babenko-Zhyrnova

Reception of the Turning Age in Contemporary Ukrainian Writers' Works of Slovakia

The article is dedicated to the analysis of the main thematic and stylistic tendencies in contemporary Ukrainian poetry of Slovakia. The writers' artistic perception of the turning age (XX – XXI century) is denoted by activation of axiological motives and by searching of new creative forms. The main topics of this poetry are the harmonic coexistence of human and nature in the modern world, philosophical reflections on fleetingness of time, the search of the own tribal roots etc.

Key words: *turning age, Ukrainian poetry of Slovakia, motive, image-symbol, theme, rhythm and melody.*

Дата надходження статті: «31» жовтня 2016 р.

Дата прийняття до друку: «17» листопада 2016 р.

УДК 821.09 Неврлий + 821.161.2;82.0

СТЕПАН БОБИНЕЦЬ,

*кандидат філологічних наук, доцент
(м. Ужгород)*

**Художній світ зарубіжного письменства у контексті
українознавчих студій Миколи Неврлого**

У статті йдеться про типологічне зіставлення образів і мотивів у творах українських та зарубіжних письменників-класиків з компаративістичних позицій видатного словацького славіста Миколи Неврлого, подається періодизація його творчої діяльності.

Ключові слова: *Микола Неврлий, компаративістика, вічні образи, Мойсей, Іван Мазепа, тема «продажної жінки», європейський неоромантизм.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Представляючи вітчизняному читачеві Миколу Ярославовича Неврлого як «давнього і доброго друга» України, «строного поціновувача» її красного письменства, академік Іван Дзюба у вступному слові до 956-ти сторінкової книги «Минуле й сучасне», куди увійшли лишень твори